

บทวิจารณ์หนังสือ
เรื่อง ธรรมิกสังคมนิยม DHAMMIC SOCIALISM
เขียนโดยพุทธทาสภิกขุ

พระสุภาพร เตชธโร

Phra Suphapron Techatharo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Ubon Ratchathani Campus

พระมหาหมวิรินทร์ ปุริสุตตโม

Phramaha Maghavin Purisuttamo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

E-mail : Suphakorn94@hotmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 3 มิถุนายน 2562

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 23 ตุลาคม 2562

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 28 ตุลาคม 2562

บทนำ

หนังสือเรื่อง “ธรรมิกสังคมนิยม DHAMMIC SOCIALISM” จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ สุขภาพใจ บริษัท ตถาตา พับลิเคชั่น จำกัด โดยท่านพุทธทาสภิกขุเป็นผู้เสนอแนวคิดนี้ขึ้นมาในช่วงที่สังคมไทยกำลังอยู่ในช่วงเผชิญหน้าเกิดความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างอุดมการณ์เสรีประชาธิปไตย และอุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์อันนำไปสู่ความแตกแยกเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ขึ้น ในครั้งแรกสำนักพิมพ์สุขภาพใจ บริษัท ตถาตา พับลิเคชั่น จำกัดได้จัดพิมพ์เผยแพร่เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2548 มีจำนวน 224 หน้า (นอกจากหนังสือเรื่อง ธรรมิกสังคมนิยม DHAMMIC SOCIALISM แล้วสำนักพิมพ์สุขภาพใจ บริษัท ตถาตา พับลิเคชั่น จำกัด ได้จัดพิมพ์หนังสืออีกเล่มที่มีเนื้อหาเป็นการรวบรวมแนวคิดอุดมคติการเมืองที่มีเนื้อหาเหมือนกัน คือเรื่อง “การเมือง คืออะไร ? หนทางรอดของมนุษย์ คือ ธรรมิกสังคมนิยม และพุทธทาสลิตข้อคิดทางการเมือง” เนื่องในโอกาส พุทธทาส 100 ปี (27 พฤษภาคม พุทธศักราช 2449 - 2549) โดยกลุ่มศึกษาที่สวนโมกข์, สวนสร้างสรรค์นาคร-บวรรัตน์, สุธีรัตนามูลนิธิ, สวนโมกขพลาราม และ คณะธรรมทาน จำนวน 280 หน้า) โดยรวบรวมบทบรรยายธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุ ที่มีเนื้อหาการบรรยายเกี่ยวข้องกับระบบการเมืองไว้ในโอกาสต่าง ๆ ว่าระบบการเมืองที่มีความเหมาะสมกับการอยู่ร่วมกันในสังคมมากที่สุด คือระบบการเมืองแบบสังคมนิยมที่ประกอบด้วยธรรมเป็นหลักสำคัญซึ่งท่านพุทธทาสภิกขุเรียกว่า “ธัมมิกสังคมนิยม”

เนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือกล่าวถึงแนวคิดสังคมนิยมทั่วไปจัดเป็นสังคมอุดมคติอีกรูปแบบหนึ่งที่มีเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ไม่ได้แตกต่างไปจากสังคมอุดมคติในรูปแบบอื่นที่ส่วนใหญ่

มุ่งเน้นให้องค์ประกอบแห่งการดำรงอยู่ของมนุษย์ ธรรมชาติ และสังคมสามารถดำรงอยู่ร่วมกันด้วยดี มีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลต่อกัน มนุษย์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดที่ในการประสานให้องค์ประกอบอื่น ๆ ดำรงร่วมอยู่อย่างสมดุล โดยมองว่ามนุษย์จะต้องได้รับการพัฒนาให้ถึงขีดสูงสุด ต้องเข้าถึงความจริงของธรรมชาติ แล้วนำหลักธรรมมาจัดสรรสังคมให้มีสภาพเกื้อกูลต่อกัน เมื่อนั้นสังคมในอุดมคติก็สามารถเกิดขึ้นได้ ส่วนแนวคิดในเรื่องธัมมิกสังคมนิยมของท่านพุทธทาสภิกขุเป็นระบอบการปกครองที่มีอุดมการณ์ที่มุ่งใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางปฏิบัติในการแก้ปัญหาสังคมและการเมืองด้วยการเน้นย้ำไม่ยึดมั่นถือมั่นในอัตตา คือ ตัวกูของกูโดยมีพื้นฐาน สำคัญ 3 ประการ คือ 1) ถือประโยชน์ส่วนรวม 2) ควบคุมตัวเองและเอื้อเพื่อเอื้อแผ่ต่อกัน และ 3) มีความเคารพนับถือและเมตตาต่อกัน แนวคิดธัมมิกสังคมนิยมถือเป็นการเมืองทางเลือกใหม่ในอุดมคติของท่านพุทธทาสภิกขุเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการปกครองที่มีเผด็จการโดยธรรมราชา หรือธรรมิกราชในการแก้ปัญหาสังคมการเมืองไทยในยามวิกฤติ (พุทธทาสภิกขุ, ธัมมิกสังคมนิยม, 2548 : 60) (พุทธทาสภิกขุ, พระราชา กำลังเพื่อความชนะอย่างสูงสุดทุกชนิด, 2529 : 24-25) แนวคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุก่อตัวขึ้นอย่างเป็นระบบภายใต้บริบทของการปะทะกันทางแนวความคิดทางพระพุทธศาสนากับคอมมิวนิสต์ และแนวคิดที่การตอบโต้อุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยในช่วงทศวรรษ 2490 – 2500 ด้วยการตีความที่มีหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาผ่านมุมมองของท่านพุทธทาสภิกขุโดยเนื้อหาการเขียนหนังสือเรื่อง “ธัมมิกสังคมนิยม DHAMMIC SOCIALISM” แบ่งจำแนกเนื้อหาออกเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 ว่าด้วยเรื่องประชาธิปไตยแบบสังคมนิยม, ตอนที่ 2 ว่าด้วยเรื่องสังคมนิยมตามหลักแห่งพระศาสนา, ตอนที่ 3 ว่าด้วยเรื่องสังคมนิยมชนิดที่ช่วยโลกได้ และ, ตอนที่ 4 ว่าด้วยเรื่องค่า และความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม

สรุปสาระสำคัญของเนื้อหา

หนังสือเรื่อง “ธัมมิกสังคมนิยม DHAMMIC SOCIALISM” ของท่านพุทธทาสภิกขุเล่มนี้มีเนื้อหาเนื้อหาสาระทั้งหมด 4 ตอน แต่ละตอนสามารถสรุปสาระสำคัญได้ตามลำดับดังนี้

สรุปเนื้อสาระตอนที่ 1 ว่าด้วยเรื่อง ประชาธิปไตยแบบสังคมนิยม (พุทธทาสภิกขุ, ธัมมิกสังคมนิยม, 2548 : 11-64)

สำหรับเนื้อสาระตอนที่ 1 ว่าด้วยเรื่อง ประชาธิปไตยแบบสังคมนิยม ในตอนที่ 1 นี้ท่านพุทธทาสภิกขุได้แบ่งเนื้อหาสาระต่อการแสดงมุมมองประชาธิปไตยแบบสังคมนิยมโดยแบ่งเป็นประเด็นได้ 3 ประเด็นตามลำดับคือ

ประเด็นที่ 1 เรื่องสังคมนิยมสังเคราะห์ โดยเฉพาะสังคมนิยมสังเคราะห์ในปัจจุบัน ท่านพุทธทาสภิกขุเสนอแนะในเบื้องต้นว่าควรจะถอยหลังเข้าคลองเสียก่อน โดยท่านพุทธทาสภิกขุได้ประเมินความเป็นอยู่และความเป็นไปหรือสถานการณ์ของสังคมในปัจจุบันที่กำลังเดินอยู่นอกคลองกล่าวคือหลักศีลธรรม โดยคนทั่วไปยังไม่รู้ว่าศาสนา คืออะไรมันจะช่วยให้อะไรชีวิตส่วนตัวและสังคมมีความถูกต้องอย่างไร เมื่อความเข้าใจเรื่องนี้ผิดพลาดไม่ตรงตามหลักของศีลธรรม สมาชิกในสังคมก็สร้างปัญหาอย่างไม่รู้จบสิ้น ที่เป็นเช่นนี้เพราะหาต้นสายปลายเหตุของปัญหาไม่พบ ดังนั้นท่านพุทธทาสภิกขุเห็นว่าการสังคมนิยมสังเคราะห์ที่ดีที่สุดคือการถอยกลับมาใช้ชีวิตในวิถีของพุทธศาสนา ด้วยการปฏิบัติหลักศีลธรรมไม่ใช่การอ่อนน้อมด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงควรถอยกลับไปใช้ชีวิตตามคำสอนทางศาสนาแล้วจะแก้ปัญหาสังคมได้อย่างถูกต้อง และตรงประเด็น

ประเด็นที่ 2 เรื่องสังคมนิยม ในประเด็นนี้ ท่านพุทธทาสภิกขุได้อธิบายถึงลักษณะของสังคมนิยมว่าสังคมนิยมนั้นเป็นสังคมนิยมที่สมาชิกในสังคมนั้นเห็นแก่สังคมนั้น เป็นการมองถึงความสำคัญของส่วนรวมเป็นอันดับแรก ตลอดจนความเป็นไปของกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมนั้นก็ต้องเป็นไปเพื่อสังคมนั้นด้วยเช่นกัน เมื่อสังคมนั้นรวมตั้งและดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงแล้ว ส่วนปัจเจกบุคคลพลอยได้รับผลในทางที่ดีคือสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงเช่นกัน ในขณะที่เดียวกันหากแต่ปัจเจกบุคคลหรือทุกคนต่างมีความเห็นแก่ตัวและแก่ผลประโยชน์โดยพุทธทาสภิกขุได้ยกกรณีตัวอย่างของสังคมนิยมซึ่งว่าเป็นตัวอย่างที่ดี และวิถีชีวิตที่เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมนิยม เพราะสังคมนิยมเป็นภาพลักษณ์แห่งความสำเร็จของแนวคิดสังคมนิยมที่สมบูรณ์แบบกล่าวคือมีการใช้ระบบทรัพย์สินส่วนรวมมีระบบการแบ่งปันมีความเสมอภาคและยุติธรรมทุกฝ่าย มุ่งเห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มักน้อยสันโดษ ไม่มีชนชั้นวรรณะ ไม่มีผู้ปกครองบังคับบัญชาและเป็นสังคมนิยมที่พึ่งพาอาศัยอยู่ร่วมกัน

ประเด็นที่ 3 เรื่องการไม่ปฏิบัติตามหลักศาสนา ในประเด็นนี้ท่านพุทธทาสภิกขุได้ให้ความคิดเห็นว่า สังคมในปัจจุบันละทิ้งหลักของศาสนา ไม่ได้ปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนาถือเป็นภัยและเป็นปัญหาอย่างใหญ่หลวงต่อมนุษยชาติโดยตรงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะเมื่อมนุษยชาติไม่สนใจหลักศาสนาด้วยการละทิ้งศาสนาก็จะมีความเห็นแก่ตัวเป็นทวีคูณส่งผลทำให้มนุษยชาติยังกอบโกยสิ่งต่าง ๆ เพียงเพื่อตัวเองอย่างไม่ไร้ขีดจำกัด เพราะปัญญาถูกตัดขาดบังจึงทำให้เกิดปัญหาความยากจนตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นกัน ขาดความสมดุลทั้งทางสังคมและทั้งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามมา สังคมที่เต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัวเช่นนี้จะไม่มีใครเห็นใจ และเข้าใจผู้อื่นเลยท่านพุทธทาสภิกขุจึงเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยการหันกลับมาปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาจึงเป็นสังคมนิยมโดยตรงท่านพุทธทาสภิกขุเรียกระบบสังคมนิยมที่มีลักษณะเช่นนี้ว่า ธัมมิกสังคมนิยม เป็นระบบสังคมนิยมที่มนุษย์ปฏิบัติได้ถูกต้องตามหลักของศาสนาที่สามารถแก้ปัญหาสังคมได้โดยตรง เพราะเป็นระบบสังคมนิยมที่เอื้อต่อทุกคนทุกชีวิตมีความเห็นอกเห็นใจกันฉันเพื่อนร่วมทุกข์เกิด แก่ เจ็บและตาย โดยตระหนักในความที่เกี่ยวข้องอาศัยและเคารพในประโยชน์สุขส่วนรวม

สรุปเนื้อสาระตอนที่ 2 ว่าด้วยเรื่อง สังคมนิยมตามหลักแห่งพระศาสนา (พุทธทาสภิกขุ, ธรรมิกสังคมนิยม : 65 – 128.)

สำหรับสาระตอนที่ 2 ว่าด้วยเรื่อง สังคมนิยมตามหลักแห่งพระศาสนา ในส่วนนี้ท่านพุทธทาสภิกขุมีความพยายามในการอธิบายให้เหตุผลที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างแนวคิดเรื่องสังคมนิยมแบบทั่วไปกับสังคมนิยมตามหลักแห่งพระศาสนาโดยสังคมนิยมทั่วไปเป็นสังคมนิยมอุดมคติอีกรูปแบบหนึ่งที่มีนักปรัชญาหลายท่านพยายามนำเสนอแนวคิดส่วนใหญ่จะมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ไม่ได้แตกต่างไปจากสังคมนิยมอุดมคติในรูปแบบอื่น ๆ แนวคิดส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นที่จะให้องค์ประกอบแห่งการดำรงอยู่ของมนุษย์คือธรรมชาติ มนุษย์และสังคมนิยมที่สามารถดำรงอยู่ร่วมกันด้วยดีและมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลต่อกัน มนุษย์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดที่จะประสานให้องค์ประกอบอื่น ๆ ดำรงร่วมอยู่อย่างสมดุล ซึ่งส่วนใหญ่จะมองว่ามนุษย์จะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะต้องได้รับการพัฒนาให้ถึงขีดสูงสุดที่จะต้องเข้าถึงความจริงของธรรมชาติแล้วนำหลักธรรมมาจัดสรรสังคมนิยมให้มีสภาพเกื้อกูลกันและเมื่อนั้นสังคมนิยมอุดมคติก็สามารถเกิดขึ้นได้การเข้าถึงรูปแบบสังคมนิยมตามมุมมองต่าง ๆ ย่อมมีวิธีที่แตกต่างกันซึ่งอาจตั้งสมมติฐานได้ว่าอาจเกิดจากความไม่พอใจสภาพความเป็นอยู่ในบริบทของสังคมนิยมรอบตัวและพยายามรื้อร่นไปสู่อุดมคติที่ถูกคาดหวังเอาไว้

ส่วนสังคมนิยมตามหลักแห่งพระศาสนาตามมุมมองท่านพุทธทาสภิกขุมีลักษณะตรงข้ามกับสังคมนิยมแบบทั่ว ๆ ไป สังคมนิยมตามมุมมองท่านพุทธทาสภิกขุเป็นระบบสังคมนิยมที่เป็นไปตามหลักศาสนา โดยต้องเป็นไปตามหลักแห่งศีลธรรมคือการปฏิบัติตามธรรม หรือตามกฎธรรมชาติ (กฎธรรมชาติที่ปรากฏในหนังสือ ธัมมิกสังคมนิยม มุ่งกล่าวถึง กฎธรรมชาติที่เป็นกิริยาตามสัญญาตามญาณ โดยท่านพุทธทาสภิกขุได้อธิบายว่า “สภาวะธรรมชาติมีลักษณะท่าทางลีลาของการเมืองดำรงอยู่เสมอ โดยสัญญาตามญาณรู้จักปรับปรุงแก้ปัญหาแสวงหาทางออกเพื่อให้ตนเองสามารถดำรงอยู่รอดได้ด้วย ความพอเหมาะพอดีกับตน, พุทธทาสภิกขุ, ธรรมิกสังคมนิยม, หน้า 90 – 93. ; พุทธทาสภิกขุ, การเมืองคือธรรมะ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อรุณวิทยา, 2531), หน้า 79 - 80.) ทำให้ระบบสังคมนิยมที่สภาพความเป็นปกติสุข โดยทุกกิจกรรมของมนุษย์ที่เคลื่อนไหวนั้นจะต้องเป็นไปเพื่อ ความสงบความวุ่นวายทั้งหลายที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นผลจากการไม่มีศีลธรรม สังคมนิยมตามหลักแห่งพระศาสนาตามมุมมองท่านพุทธทาสภิกขุจึงเป็นศีลธรรมระบบหนึ่ง การจัดทำสังคมนิยมมีความสงบสุขเป็นปกติจึงเรียกว่า ธัมมิกสังคมนิยม ในสังคมนิยมแบบนี้จะไม่มีทั้งชนชั้นนายทุนและชนชั้นกรรมาชีพ แต่จะมีระบบที่ประกอบด้วยธรรมที่ถูกต้องและจริงๆ เรื่องสังคมนิยมที่ดีและยุติธรรมนั้นสอดคล้องกับความเห็นของท่านพุทธทาสภิกขุในเรื่องสภาพธรรมชาติที่แท้จริงหรือสถานของมนุษย์ตั้งแต่ดั้งเดิม ความคิดทางการเมืองของท่านพุทธทาสภิกขุอย่างที่เรียกกันว่าธัมมิกสังคมนิยมพิจารณาได้ 2 ส่วนโดยส่วนที่ 1 คือ ในฐานะหลักการ หรือคุณค่าทางด้านจิตใจหลักการใดก็ตามถ้าประกอบด้วยหลักธรรมแล้วเป็นระบบการเมืองที่ถูกต้อง และส่วนที่ 2 คือ ด้านระบบการปกครองที่เห็นว่าการปกครองที่ใช้วิธีเผด็จการโดยมีธรรมกำกับเป็นการปกครองที่ดีที่สุด เพราะระบบการดำเนินการโดยอำนาจจากบุคคลคนเดียวในการตัดสินใจเรียกว่า ธรรมราชา หรือ ธรรมิกราชา คือผู้นำที่ปฏิบัติตามและยึดมั่นในหลักที่เรียกว่า ทศพิธราชธรรม 10 ประการ (พุทธทาสภิกขุ, ธรรมิกสังคมนิยม, 2550 : 24-25) เป็นการทำหน้าที่ของพระราชาตามระบบสังคมนิยมโดยตรงด้วยการทำหน้าที่เผด็จการด้วยหลักธรรม (พุทธทาสภิกขุ, ธรรมิกสังคมนิยม, 2542 : 200) ย่อมจะทำให้การดำเนินงานสำเร็จรวดเร็วและประสิทธิภาพ แนวคิดทางสังคมของท่านพุทธทาสภิกขุถือว่าเป็นมิติทางสังคมที่เน้นระบบจริยธรรม เน้นการสำนึกในหน้าที่ที่มีต่อสังคมหรือส่วนรวมสูงสุด เพราะพุทธทาสภิกขุเริ่มใช้คำว่า Politics เป็นศัพท์ทางการเมืองแต่หมายเอาคนจำนวนมากและไม่ติดอยู่กับจริยธรรมในระดับปัจเจกบุคคล ท่านพุทธทาสภิกขุได้ขยายแนวความคิดนี้ด้วยคำว่าทุกคนเจียด หรือแบ่งประโยชน์ของตนตามแต่จะเจียดได้เพื่อประโยชน์แก่สังคมและไม่กอบโกยส่วนเกินใครมีอำนาจและมีกำลังส่วนเกินผลิตได้แต่ส่วนที่เหลือจากการที่ตนต้องกินต้องใช้ให้เป็นไปเพื่อเป็นประโยชน์แก่สังคม ดังนั้นสังคมนิยมในมุมมองของท่านพุทธทาสภิกขุมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ถูกต้องอยู่บนพื้นฐานของธรรมะที่สอดคล้องและเกื้อกูลกันตามธรรมชาติทำให้คนที่แตกต่างทางฐานะและชนชั้นกันสามารถอยู่ด้วยกันได้โดยพิจารณาจากหลักธรรมชาติเป็นแกนความคิดเป็นการจัดให้สังคมอยู่อย่างมีความสุขโดยไม่ต้องใช้อำนาจและเป็นการบริหารจัดการความเป็นอยู่ของคนหมู่มากให้หมดปัญหา

สรุปเนื้อสาระตอนที่ 3 ว่าด้วยเรื่อง สังคมนิยมชนิดที่ช่วยโลกได้ (พุทธทาสภิกขุ, ธรรมิกสังคมนิยม, 2515 : 59) สำหรับเนื้อหาสาระที่ว่าด้วยเรื่องสังคมนิยมชนิดที่ช่วยโลกได้ ในส่วนที่ 3 นี้ท่านพุทธทาสภิกขุได้แสดงมุมมองเพื่อสะท้อนให้เห็นว่าในท้ายที่สุดแล้วสังคมนิยมชนิดที่ช่วยโลกได้เป็นสิ่งที่มิได้อยู่และปรากฏอยู่แล้วในระบบของธรรมชาติเรียกว่า ธรรม (Dhamma) หรือ กฎธรรมชาติ (Natural Law) เป็นเรื่องของสังคมนิยมโดยตรงที่มีความสอดคล้องหรือความสอดคล้องกับชุดคำสอนในพุทธศาสนาที่ได้สอนเรื่องนี้อยู่เสมอคือชุดคำสอนเรื่อง ปฏิจจสมุปบาท) The Dependent

Origination) ว่าด้วยเรื่องการเกิดขึ้นร่วมกันโดยอาศัยกันและกัน โดยเนื้อหาสาระแล้วปฏิเสธสมมุติฐานแห่งการเกิดจากความสัมพันธ์ ขององค์ธรรมที่อาศัยกันและกันเกิดขึ้นครอบคลุมทุกสรรพสิ่งต่างมีความสัมพันธ์ และเชื่อมโยงกันเข้ากันได้เป็นอย่างดีสมดังพุทธพจน์ที่มีใจความว่าด้วยเรื่องความเป็นเหตุปัจจัยตามหลักปฏิจลสมุปบาทว่า เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมีเพราะสิ่งนี้เกิดขึ้นสิ่งนี้จึงเกิดขึ้นเมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ก็ไม่มีเพราะสิ่งนี้ดับไป สิ่งนี้ก็ดับ โดยท่านพุทธทาสภิกขุมองว่าภายใต้ระบบของสังคมนิยมหรือกฎธรรมชาตินี้ไม่มีอะไรอยู่อย่างโดดเดี่ยว หรือแบบแยกส่วนโดยประการทั้งปวง แต่สรรพสิ่งที่ปรากฏในระบบนี้ต่างอยู่ในฐานะเป็นองค์รวม เป็นการมีอยู่และเป็นอยู่แบบพึ่งพา และอิงอาศัยซึ่งกันและกัน อย่างเป็นระบบเช่นเดียวกับระบบนิเวศ (Ecosystem) ซึ่งเป็นระบบที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน และต่างทำหน้าที่ร่วมกัน ไม่มีอะไรที่อยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ แต่สรรพสิ่งต้องมีการอาศัยกันและกันที่ต่างดำเนินไปตามเจตนาธรรมของกฎธรรมชาติมีลักษณะเป็นสหกรณ์เป็นการทำงานร่วมกันและประสานกันอย่างลงตัวเป็นห่วงโซ่ของกันและกันนั่นเอง เปรียบเสมือนการที่มนุษย์มีชีวิตและดำรงชีวิตอยู่ได้เพราะองค์องค์ประกอบที่เป็นส่วนประกอบด้านกายภาพและจิตภาพต่างทำงานร่วมกันและประสานกันอย่างเป็นระบบจึงทำให้มนุษย์สามารถดำรงและดำเนินชีวิตได้ตามปกติ เพราะธรรมชาติได้กำหนดมาให้อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มและช่วยเหลือกัน

นอกจากนี้ ท่านพุทธทาสภิกขุได้เสนอความเห็นเพิ่มเติมว่า ระบบสังคมนิยมชนิดที่ช่วยโลกได้เป็นระบบที่มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ เพราะเป็นระบบที่ประกอบด้วยหลักธรรม (Dhamma) ที่จะนำไปแก้ปัญหาและอุปสรรคซึ่งเป็นวิกฤติทางสังคมในสังคมสมัยใหม่ที่กำลังประสบได้ ส่งผลทำให้ระบบสังคมนิยมชนิดที่ช่วยโลกได้ดังกล่าวมีสภาพเอื้อต่อการอยู่ร่วมกัน ได้อย่างพอดี โดยไม่กอบโกยเพียงเพื่อตอบสนองส่วนเกิน ทำให้ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างสังคมที่มีความเท่าเทียมและยุติธรรมทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองได้อย่างจริงจังโดยท่านพุทธทาสภิกขุได้ยกกรณีตัวอย่างโดยมีสังคมของพระภิกษุสงฆ์เป็นต้นแบบ หรือแบบอย่างของการไม่กอบโกยหรือการไม่เอาส่วนเกินทำให้สังคมของพระภิกษุสงฆ์ยังคงสภาพปกติเอาไว้ได้ ดังนั้น ระบบสังคมนิยมชนิดที่ช่วยโลกได้จึงแก้ปัญหาและอุปสรรคซึ่งเป็นวิกฤติทางสังคมและยังช่วยลดช่องว่างทางสังคมระหว่างคนที่มีฐานะร่ำรวยกับคนที่ยากจน ซึ่งสภาพปัญหาเหล่านี้จะไม่มีปรากฏในระบบสังคมนิยมชนิดที่ช่วยโลกได้ไม่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต

สรุปเนื้อหาสาระตอนที่ 4 ว่าด้วยเรื่อง ค่าและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม (พุทธทาสภิกขุ , ธรรมิกสังคมนิยม : 117 – 221.) สำหรับเนื้อหาสาระตอนที่ 4 นี้ ท่านพุทธทาสภิกขุได้สะท้อนให้เห็นเบื้องหลังของปัญหาหรือวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในทางสังคมทุกปัญหาล้วนมีต้นตอ หรือสาเหตุอันเป็นบ่อเกิดของนานาปัญหานั้นคือ การขาดศีลธรรม ท่านพุทธทาสจึงได้เสนอว่า “ศีลธรรมไม่กลับมา โลกจะวินาศ” นี้เป็นคำพูดที่ยังคงความเป็นอมตวาจาอันเป็นมรดกธรรมของหลวงปู่พุทธทาสภิกขุที่ท่านได้เมตตาตอบให้เป็นเครื่องเตือนใจไว้ที่กำลังปรากฏให้เห็นเป็นสภาพจริงที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมในปัจจุบันนี้อย่างชัดเจนมากขึ้นเรื่อย ๆ ประหนึ่งว่าคำพยากรณ์ที่แม่นยำดูจตาเห็น โดยเฉพาะในห้วงเวลานี้ของสังคมเกิดความขัดแย้งในหมู่กลุ่มต่าง ๆ มากมาย เช่นความขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มการเมืองกับกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มเกษตรกรกับกลุ่มอุตสาหกรรม หรือแม้แต่ความขัดแย้งในพวกเดียวกันเอง อาชีพเดียวกันเอง อย่างครูบาอาจารย์ นักบริหาร ข้าราชการ เป็นต้น ปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นในทุกภาคทั้งในส่วนที่เป็นทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในปัจจุบันล้วนสืบเนื่องมาจากการที่มนุษย์ไม่ปฏิบัติตามหลักของศีลธรรม

ปัญหาหรือวิกฤติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในทางสังคมคือสถานการณ์ที่เป็นตัวอย่างที่ช่วยสะท้อนให้เห็นความตกต่ำ ด้านศีลธรรมของบ้านเมือง และสังคมของมนุษยชาติศีลธรรมของคนก็เป็นปัญหาของสังคมนิยมนั้นเองเพราะสังคมนิยมก็เหมือนเป็นศีลธรรมระบบหนึ่ง แต่โดยส่วนใหญ่หันไปโทษอย่างอื่นโทษเศรษฐกิจและการเมือง เป็นต้น แต่ไม่หันกลับมามองว่าต้นเหตุแท้จริงของปัญหาต่างๆคือการขาดศีลธรรมแม้แต่คำว่าศีลธรรมยังเข้าใจไม่ตรงกันว่ามันคืออะไรการปฏิบัติตามหลักของศีลธรรมเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่หรือตามกฎธรรมชาติแต่สังคมให้ค่าหรือคุณค่าต่อสิ่งนั้นน้อยมาก แล้วไปกำหนดคุณค่าให้กับสิ่งอื่นอย่างสูงส่งเช่นให้คุณค่ากับเรื่องปากท้อง คุณค่าของวัตถุ คุณค่าของไสยศาสตร์ คุณค่าทางเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น

การพิจารณาให้คุณค่าที่ไม่ถูกจุดจึงเป็นต้นเหตุของปัญหาต่างๆแม้แต่การให้คุณค่าในเรื่องเล็กๆอย่างความดีกับความชั่วการยึดถือเช่นนี้ไม่สามารถทำให้มนุษยก้าวพ้นสิ่งดังกล่าวได้ การหลุดพ้นที่แท้จริงคือการมีสภาพจิตปกติอยู่เหนือความแตกต่างของสองสิ่งนี้ทุกปัญหาของโลกจึงเป็นปัญหาของการขาดศีลธรรม ชีวิตและสังคมของมนุษย์จึงไม่สามารถลงความปกติตามกฎธรรมชาติได้ ระบบการเมืองที่เป็นไปเพื่อการกอบโกย เป็นการทำให้ทุกระบบในสังคมผิดปกติไปหมด พุทธศาสนิกขุจึงเรียกร้อง ให้มนุษยหันมาถือครองทรัพยากรเท่าที่จำเป็น และเหลือทรัพยากรส่วนกลางไว้ เพื่อป้องกันการขาดแคลน โดยท่านพุทธทาสภิกขุแสดงให้เห็นว่ากฎธรรมชาติได้วางหลักเกณฑ์ของการอยู่รอดไว้เช่นนี้ถ้าผิดจากหลักเกณฑ์นี้ ชีวิตและสังคมก็จะมีปัญหาอย่างแน่นอน

ข้อวิจารณ์

สำหรับข้อวิจารณ์แนวคิดเรื่อง “ธรรมิกสังคมนิยม DHAMMIC SOCIALISM” ของท่านพุทธทาสภิกขุ นั้น ผู้วิจารณ์ได้จัดลำดับประเด็นปัญหาในการวิจารณ์ออกเป็น 2 ประเด็น คือ

1. แนวคิดทางการเมืองธัมมิกสังคมนิยมดีกว่าระบบการเมืองอื่นอย่างไร ?
2. ระบบการเมืองจำเป็นต้องมีหลักศีลธรรมหรือไม่?

1. แนวคิดทางการเมืองธัมมิกสังคมนิยมดีกว่าระบบการเมืองอื่นอย่างไร ?

แนวคิดอุดมคติของการเมืองแบบเสรีนิยมประชาธิปไตย (Liberal Democracy) นั้นแม้มีข้อดีคือเปิดโอกาสให้ประชาชนข้างมากได้ดำเนินการปกครองโดยประชาชนข้างน้อยมีสิทธิคัดค้านการปกครองของฝ่ายข้างมาก รวมทั้งยังเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพได้อย่างเสมอภาคภายใต้กฎหมายเดียวกันอันส่งผลต่อการช่วยระงับความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับประชาชน และระหว่างประชาชนด้วยกันเองโดยหลักแห่งสันติวิธีที่มีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียม แต่อย่างไรก็ดีแนวคิดอุดมคติของการเมืองแบบเสรีนิยมประชาธิปไตยกลับพบว่ามีปัญหาในเรื่องความเป็นปัจเจกนิยมสุดโต่งภายใต้ร่มเงาของเสรีภาพเรียกร้องการได้รับผลประโยชน์ของตนเกิดขึ้นทำให้ผลประโยชน์แห่งสาธารณชนนั้นไม่มีความหมายสำคัญ ส่งผลต่อการดำเนินของรัฐให้เกิดความเชื่อช้าเพราะจะต้องดูแลในเรื่องของสิทธิเสรีภาพนั่นเอง อีกทั้งยังมีปัญหาสำคัญในการเลือกสรรคนเข้ามาเป็นผู้บริหารปกครองประเทศถ้าหากถูกเลือกด้วยสิทธิ์ที่ไม่ดีย่อมกลายเป็นพวกมากลากไปสู่ทิศทางที่ไม่ถูกต้องนำไปสู่ปัญหาของความเลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสิทธิเสรีภาพเกิดขึ้นมานำสู่ปัญหาการเรียกร้องประท้วงได้ง่าย

ส่วนอุดมคติของการเมืองแบบสังคมนิยม (Socialism) ภาพรวมมุ่งไปที่การจัดการทรัพยากรโดยรัฐ มีกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตควบคุมการดำเนินการในวิถีทางที่จะยังประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมเป็นสำคัญรัฐจึงเป็นผู้ดำเนินการกิจกรรมทางเศรษฐกิจนั่นเอง ดังนั้นจึงเกิดข้อดีคือ ประชาชนมีความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจมากกว่าระบบที่ต่างคนต่างอยู่ รายประชาชนมีความใกล้เคียงกัน เศรษฐกิจไม่ค่อยผันแปร เพราะรัฐ

ครอบครองปัจจัยขั้นพื้นฐานกิจการสาธารณูปโภคไว้ทั้งหมดนั่นเอง ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างเท่าเทียม แต่อย่างไรก็ดีในปัจจุบันพบว่าอุดมคติของการเมืองแบบสังคมนิยมนั้นมีข้อเสียสำคัญ คือเกิดแรงจูงใจในการทำงานต่ำเพราะกำไรตกเป็นของรัฐคนงานจะได้รับส่วนแบ่งตามความจำเป็น ผู้บริโภคไม่มีโอกาสเลือกสินค้าได้มาก ประชาชนไม่มีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการทำธุรกิจที่ตนเองมีความรู้ ความสามารถ หรือต้องการจะทำ ไม่ค่อยมีการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตเพราะไม่มีการแข่งขัน สินค้าอาจไม่มีคุณภาพ นั่นเอง

ดังนั้น จากเหตุผลข้อต้นที่เป็นข้อดีและข้อเสียของระบบแนวคิดการเมืองแบบเสรีนิยมประชาธิปไตย (Liberal Democracy) และแบบสังคมนิยม (Socialism) นี้เองที่ท่านพุทธทาสภิกขุชี้ให้เห็นข้อดีของแนวคิดระบบการเมืองแบบเสรีนิยมประชาธิปไตยว่าเป็นระบบการเมืองที่ทำให้ผลประโยชน์ตกอยู่ในอำนาจของเอกชนเกิดขึ้น ส่วนในระบบแนวคิดการเมืองแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์เป็นระบบการเมืองที่ทำให้ผลประโยชน์ตกอยู่ในอำนาจของสังคมเกิดขึ้น เพราะฉะนั้นทั้งสองระบบต่างมีข้อดีมีปัญหาที่แตกต่างกัน ท่านพุทธทาสภิกขุจึงได้เสนอแนวคิดทางการเมืองใหม่ในอีกมิติหนึ่งที่มีความแตกต่างไปจากสองระบบการเมืองเดิม คือเติมเต็มในส่วนที่เป็นข้อดีของเสรีนิยมประชาธิปไตย และสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ด้วยระบบการเมืองที่ท่านพุทธทาสภิกขุคิดขึ้นใหม่นี้ว่า “ธัมมิกสังคมนิยม” โดยท่านพุทธทาสภิกขุเสนอแนวความคิดทางการเมืองที่มีความสัมพันธ์ระหว่างธรรมะกับการเมืองเพิ่มคำว่า “ธัมมิก” เข้ามานำหน้าคำว่า “สังคมนิยม” อันมุ่งหมายถึง สังคมนิยมที่ประกอบด้วยธรรมะที่ถือเอาประโยชน์ของสังคมเป็นหลัก เพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุก ในหนังสือ ธรรมะกับการเมือง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในเนื้อหาที่ถูกยกมาปรากฏในหนังสือธรรมะกับสังคมนิยมพบว่าพื้นฐานแนวคิดการเมืองทุกระบบนั้นเติมเต็มมุ่งไปที่ที่จะสร้างความผาสุกแก่มนุษย์แต่วิธีการ (Mean) นั้นแตกต่างจึงทำให้เกิดข้อผิดพลาดเกิดขึ้น ท่านพุทธทาสภิกขุจึงชี้บอกว่าหากการเมืองใดมีประกอบด้วยธรรมะย่อมเป็นการเมืองที่ถูกต้อง ดังปรากฏกล่าวไว้ในหนังสือธรรมะกับการเมืองว่าระบบการเมืองต่างๆไม่ว่าจะเป็นประชาธิปไตย สังคมนิยมเผด็จการหรือราชาธิปไตย ถ้าหากดำเนินการไปเพื่อจุดหมายในการสร้างความผาสุกในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์โดยปราศจากปัญหาแล้วท่านพุทธทาสภิกขุถือว่าเป็นระบบการเมืองที่ถูกต้องทั้งสิ้น แต่ไม่เป็นไปเพื่อจุดหมายดังกล่าวแล้วท่านก็ถือว่าเป็นระบบการเมืองไม่ถูกต้องหรือไม่ประกอบด้วยธรรม (พุทธทาสภิกขุ, ธรรมะกับการเมือง, 2546 : 288)

จากข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ท่านพุทธทาสภิกขุไม่ได้ปฏิเสธระบบการเมืองต่าง ๆ หากระบบการเมืองนั้นประกอบด้วยหลักธรรมะ เพราะท่านพุทธทาสเห็นว่าระบบการเมืองที่มีปัญหา ก็เพราะระบบการเมืองต่าง ๆ นั้นไม่ประกอบด้วยหลักธรรมะนั้นเอง

เหตุนี้ผู้วิจารณ์จึงเห็นว่าแนวคิดการเมืองธัมมิกสังคมนิยมเป็นระบบที่ดีกว่าระบบการเมืองอื่น ๆ ด้วยเหตุผลสำคัญของแนวคิดเรื่องธัมมิกสังคมนิยมเป็นระบบที่สามารถทำให้มนุษย์อยู่กันอย่างผาสุกจากการใช้ธรรมะเป็นเครื่องมือ หรือเป็นวิธีการจัดการความจริงตามธรรมชาติที่เรียกว่า “ธรรมสังัจจะ” ด้วยการไม่มุ่งกอบโกยสะสมส่วนเกินสามารถนำช่วยเหลือแบ่งปันผู้อื่นได้ สามารถนำมาใช้ในการจัดการตัวตน และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในทางสังคม แทนที่จะมุ่งหลงใหลในวัตถุนิยมว่าเป็นจริง (สังจาภิเนส) แนวคิดธัมมิกสังคมนิยมจะยึดถือเอาประโยชน์สังคมที่มีธรรมะเป็นพื้นฐานสำคัญ (พุทธทาสภิกขุ, เทคนิคของการมีธรรมะ, 2526 : 49) เป็นระบบระเบียบปฏิบัติช่วยกันจัดบ้านเมืองหรือสังคมโลกให้หมดปัญหาวิฤตการณ์ด้วยสติปัญญา (พุทธทาสภิกขุ, ธรรมะกับการเมือง, 2526 : 13) นำมา

ปฏิบัติการบูรณาการเข้ากับการบริหารจัดการในการพัฒนาประเทศได้จริงทั้งในระดับรัฐ และในระดับสังคม โดยสามารถปรากฏอยู่ในการปกครองรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งก็ได้ไม่จำกัดแค่เพียงระบอบการปกครองแม้แต่ในระบอบการปกครองแบบราชาธิปไตย

2. ระบบการเมืองจำเป็นต้องมีหลักศีลธรรมหรือไม่?

การเมืองจำเป็นต้องมีหลักศีลธรรมหรือไม่? การนำเสนอแนวคิดเรื่องศีลธรรมเป็นอีกชุดความคิดหนึ่งที่ท่านพุทธทาสภิกขุได้เผยแพร่สู่มวลชนในวงกว้างด้วยกรอบแนวคิดที่ว่า “ศีลธรรมไม่กลับมาโลกจะวินาศ” ซึ่งถือเป็นมรดกทางธรรมที่ท่านพุทธทาสภิกขุกล่าวไว้เป็นเครื่องเตือนใจแก่สังคมไทยไว้นานมาแล้ว และยิ่งชัดเจนมากยิ่งขึ้นจากการเมืองการปกครองในปัจจุบันที่เกิดการแย่งชิงอำนาจ เกิดการประท้วงต่อต้านนักการเมืองที่ไม่มีความละเอียดใจ ความเกรงกลัวต่อบาป ไม่มีความซื่อตรง คดโกง คอร์รัปชัน เห็นประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ของประชาชน แกร่งแย่งชิงดีชิงเด่น ขัดแย้งแตกแยกกันแบ่งเป็นฝ่าย ๆ ไร้เมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ ขาดหิริโอตตัปปะ มีวาจาส่อเสียด ทิ่มแทงกัน นำไปสู่การเกลียดชังกันทั้งหมดที่กล่าวมานี้ล้วนเป็นภาพสะท้อนจากการขาดศีลธรรม เพราะวันใดที่มีการผลัดศีลธรรมออกจากการเมืองด้วยการเมืองเป็นเรื่องที่ห่างศีลธรรม หรือธรรมะมาเป็นเรื่องของอำนาจ เรื่องของผลประโยชน์ ย่อมก่อให้เกิดความขัดแย้งความพิวาทเกิดขึ้นแก่มนุษย์ เพราะการเมืองที่มีอำนาจ มีผลประโยชน์จะมุ่งไปสู่การเอารัดเอาเปรียบทำร้ายซึ่งกันนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ภาวะแห่งศีลธรรมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่นักการเมืองนักปกครองทั้งหลายควรปฏิบัติ สมดังแนวคิดที่ท่านพุทธทาสภิกขุสะท้อนผ่านบทกลอนถึงการขาดศีลธรรมว่า (พุทธทาสภิกขุ, บทกวีของพุทธทาสภิกขุ, 2528 : 83)

ถ้าศีลธรรมไม่กลับมาโลกาวินาศ	มนุษย์ชาติเลวร้ายกว่าเดรัจฉาน
มัวหลงเรื่องกินกามเกียรติกเลียดนิพพาน	ล้วนต่อต้านไม่เหนียวรั้งบังคับใจ
อาชญากรรมเกิดกระหน่ำลงในโลก	มีเลือดโชกแดงฉานแล้วชานไหล
เพราะบ้ากินบ้ากามทรามเกินไป	บ้าเกียรติก็พอไม่ได้ให้เมตตา
อยากครองเมืองครองโลกโยกกันใหญ่	ไม่มีใครเมตตาใครให้สับสน
ขอศีลธรรมได้กลับมาพาหุ่คน	ให้ผ่านพ้นวิกฤตการณ์ทันเวลา

จากคติธรรมข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ท่านพุทธทาสภิกขุมองว่าศีลธรรมเป็นเรื่องสำคัญกว่าเรื่องใด (พุทธทาสภิกขุ, ศีลธรรมกับมนุษย์โลก, 2538 : 1-2) ดังนั้นการเมืองจะต้องมีธรรมะจึงจะเป็นการเมืองที่ถูกต้อง ในการปาฐกถาเรื่อง “ธรรมะกับการเมือง” ท่านพุทธทาสภิกขุเน้นหนักถึงการเมืองว่าเป็นเรื่องสำคัญมนุษย์ โลกจะสงบสุขไม่ได้ก็เพราะว่าไม่มีความถูกต้องทางการเมือง ดังนั้นพุทธบริษัทควรมองการเมืองในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของโลก เป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ของมนุษย์ในโลก ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมในโลกนี้ ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ที่จะต้องรู้จักรับผิดชอบ รู้จักกตัญญู กตเวทิต่อสิ่งที่มีประโยชน์แก่เรา การเมืองคือส่วนหนึ่งของวิถีทางที่เป็นประโยชน์แก่เราและเป็นส่วนหนึ่งของวิถีทางที่จะทำประโยชน์ตอบแทนแก่เพื่อนร่วมสังคมเพื่อนร่วมโลก และระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ในโลกมีความปรกติความสงบอยู่ในภาวะที่ดีเยี่ยมๆ ขึ้น ได้รับความปรกตินี้ ดังนั้นศีลธรรมจึงเป็นหัวใจสำคัญที่จะต้องศึกษาปฏิบัติให้เข้าใจจนเกิดผลนำกลับสู่วิถีชีวิตมนุษย์ดั้งเดิม (พุทธทาสภิกขุ, การกลับมาแห่งศีลธรรม, 2539 : 9)

คำว่า “ศีลธรรม” ตามมุมมองของท่านพุทธทาสภิกขุจึงมุ่งหมายถึง “ภาวะแห่งปกติสำหรับสรรพสิ่ง” โดยท่านพุทธทาสภิกขุเน้นให้แก่นสารของศีลธรรมทั้งหลายทั้งปวงอยู่ที่ความเป็นปรกติการสมათาน ถือศีลธรรมชุดใดก็เป็นการตั้งจุดมุ่งหมาย และดำเนินวิถีชีวิตของตนเอง และหมู่คณะให้เกิด

ความเป็นปรกติอย่างใดอย่างหนึ่ง กล่าวคือสิ่งใดที่ทำให้ปรกติได้สิ่งนั้นย่อมเกี่ยวกับ “ศีลธรรม” ยิ่งไปกว่านั้นศีลธรรมไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับคนแต่ละคนเท่านั้น ศีลธรรมยังมีได้หลายระดับนับแต่ศีลธรรมของปัจเจกบุคคล ศีลธรรมของสังคมที่ และ ศีลธรรมของโลกทั้งโลก ไม่ว่าจะในระดับใดก็ตามแล้วแต่เกี่ยวเนื่องกับการเมืองทั้งนั้น เพราะการเมืองต้องการทำให้เกิดสงบ แล้วศีลธรรมก็คือตัวการทำให้เกิดความสงบ

ผู้วิจารณ์เห็นด้วยกับแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุที่ว่าการเมืองเป็นเรื่องธรรมถ้าในการเมืองไม่มีศาสนา ก็จะทำให้การเมืองไม่มีศีลธรรมตามมาด้วย แม้จะได้มีการเมืองที่ประกาศตัวว่าเป็นมีอาชีวะก็ตาม จรรยาบรรณ และความซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพก็เป็นสิ่งสำคัญในทุกวงการ สิ่งเหล่านี้มีพื้นฐานมาจากการมีศีลธรรมทั้งสิ้น สำหรับนักการเมืองควรยึดถืออย่างเคร่งครัดเพราะสามารถสร้างความเป็นปึกแผ่นเข้มแข็งความเชื่อมั่นของพรรคการเมือง และนักการเมือง ต่อประชาชนทั้งหลายว่าพรรคการเมืองและนักการเมืองจะซื่อตรงไม่คดโกง ไม่มีการคอร์รัปชัน เห็นแก่ประโยชน์บ้านเมืองประโยชน์ของประชาชนเป็นที่สำคัญ ไม่แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น เกิดความรู้ ความเข้าใจในความต้องการของประชาชน รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองว่าควรประพฤติปฏิบัติต่อประชาชนอย่างไร ท่านพุทธทาสภิกขุจึงเห็นว่าการเมืองจะต้องอยู่ในระบบของศีลธรรมที่มีความสอดคล้องกับกฎธรรมชาตินักการเมืองตามมุมมองของท่านพุทธทาสภิกขุจึงหมายถึงคนที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความเมตตาและกรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ถือนุรักษ์เป็นเสมือนเพื่อนร่วมทุกข์เกิดแก่เจ็บตาย ท่านพุทธทาสภิกขุเรียกว่าแนวคิดการเมืองเช่นนี้ว่าเป็น “การเมืองระดับจิตวิญญาณ” เป็นการเมืองที่เกิดจากศีลธรรมไม่สามารถแยกออกจากธรรมได้ ระบบการเมืองควรสร้างความเป็นปรกติของมนุษย์ทุกหมู่เหล่าตลอดถึงมวลมนุษยทั้งโลก

ส่วนเรื่องของศีลธรรมที่ว่าด้วยจิตใจ กับเรื่องของการเมืองที่มุ่งเน้นการจัดสรรผลประโยชน์ การพัฒนาวัตถุ ในการบริหารประเทศไม่ควรสุดโต่งไปในด้านใดด้านหนึ่ง ประเทศในระบบการเมืองที่เน้นการพัฒนาวัตถุมากเกินไปแม้จะนำความเจริญก้าวหน้ามาสู่ประเทศ แต่มีปัญหาด้านศีลธรรมเกิดขึ้นมากมายทั้งในระบบการเมืองแบบเสรีประชาธิปไตย และการเมืองแบบสังคมนิยม ในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยหากทุกคนมีสิทธิเสรีภาพมากจะเกิดความเห็นแก่ตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม เกิดการแย่งชิง เกิดทุนนิยมเสรี กอบโกยทรัพย์สิน เกิดความเลื่อมล้ำขึ้น กระตุ้นความอยากใ้มนุษย์มีโอกาสในการผิดศีลธรรมส่วนระบบการเมืองแบบสังคมนิยม แม้จะเน้นให้ความสำคัญในการใช้ทรัพยากรที่เท่าเทียมกันแต่การมุ่งเน้นรัฐหรือส่วนส่วนรวมอำนาจจึงตกอยู่กับรัฐกับผู้บริหารประเทศ ย่อมทำให้ศักยภาพของมนุษย์ในการพัฒนาแข่งขันลดลง ขาดเสรีภาพ และไม่สิทธิในการใช้ชีวิตตามปรารถนา ถูกกดขี่โดยรัฐ แต่อย่างไร

ผู้วิจารณ์เห็นว่าในการสุดโต่งเรื่องใดก็ตามขึ้นอยู่กับความมุ่งเน้นตามเป้าหมายของรัฐ หากใช้อำนาจรัฐถูกที่ ถูกเวลา ถูกบุคคล เพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน เพื่อสังคมที่เป็นสุข บางครั้งศีลธรรมอาจจะอยู่หลังบางเรื่องบางประเด็นแต่ในทัศนะท่านพุทธทาสภิกขุกล่าวว่าเมื่อถึงที่สุดแล้วศีลธรรมย่อมเป็นสิ่งที่รัฐต้องมีเพื่อความชอบธรรมและความเป็นปกติแห่งรัฐตามธรรมชาตินั่นเอง

บทสรุปและคำแนะนำ

แนวคิดเรื่อง “ธัมมิกสังคมนิยม” เป็นสังคมในอุดมคติที่พึงปรารถนาของท่านพุทธทาสภิกขุที่ได้เสนอแนะแนวทางปฏิบัติเพื่อให้แนวคิดระบบการเมืองที่ดังามเกิดขึ้นตามอุดมคติของท่านพุทธทาสภิกขุซึ่งท่านพุทธทาสภิกขุเชื่อว่า ความอยากและ ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์เป็นจุดเริ่มต้นของปัญหา

ในสังคม ดังนั้นต้องทำให้คนในสังคมมีศีลธรรมมีธรรมะควบคุมจิตใจเสียก่อน จึงจะเกิดการเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์สุขของสังคมได้ สังคมนิยมดังกล่าวจึงจะต้องปฏิบัติตามหลักของศีลธรรมให้มีความสอดคล้องกับกฎธรรมชาติเรียกว่า “สังธรรม” โดยเฉพาะมนุษย์ และสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ จะดำรงชีวิตอยู่ได้ก็ต้องอาศัยการมีอยู่ของสิ่งอื่น ในกฎธรรมชาติย่อมเป็นอย่งนี้อยู่เสมอ เช่นแผ่นดินจะดำรงอยู่ได้อย่างไร หากไม่มีต้นไม้ และต้นไม้จะอยู่ได้อย่างไรหากไม่มีแผ่นดิน

ท่านพุทธทาสภิกขุยกตัวอย่างว่าสวนโมกขพลารามก็อยู่ไม่ได้หากไม่มีนกตัวเล็ก ๆ คอยจิกกินหนอนกินแมลงที่ทำลายต้นไม้เป็นการแสดงให้เห็นว่าสังคมนิยมของธรรมชาติสร้างให้สิ่งทั้งหลายรวมตัวกันไม่ได้แยกเป็นส่วนตัว การเห็นแก่ตัวโดยไม่เห็นแก่สังคมและไม่เห็นแก่สิ่งอื่นคือ ความผิดพลาดที่สร้างปัญหาในที่สุด ดังนั้นในการมีชีวิตของเราจึงมีการโยงใยเป็นระบบของการมีชีวิตของสิ่งอื่น และระบบของสิ่งอื่นก็เป็นการมีชีวิตของเราด้วย ความเป็นเรานั้นไม่มี มีแต่การเรียงตัวต่อ ๆ กันของกฎธรรมชาติ เมื่อบางสิ่งดับลงชีวิตเราก็ดับลงไปด้วย การมีชีวิตที่อยู่เหนือการเกิดดับคือการไม่ยึดถือว่ามีเรานั้นเอง

เนื้อหาในหนังสือธรรมิกสังคมนิยมของท่านพุทธทาสภิกขุได้ทำให้แนวคิดในวงการระบบเมืองมีความลึกซึ้งยิ่งยวดด้วยบทที่กล่าวถึงการเห็นแก่ความหลุดพ้นจากความทุกข์ในใจเราสอดคล้องกับการเห็นแก่ส่วนรวมโดยตรง ซึ่งตรงข้ามกับระบบการเมืองในปัจจุบันที่ไม่ได้มีความหมายเพื่อความปกติและการหลุดพ้น แต่เป็นการเพิ่มความรุนแรงในใจตนเองและเพิ่มความรุนแรงให้แก่ส่วนรวม ท่านพุทธทาสภิกขุจึงเสมือนเป็นผู้เสนอทฤษฎีการเมืองที่กลับด้านกับสวนทางกับระบบการเมืองของโลก สร้างแนวคิดการเมืองที่ถูกต้องในการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับกฎธรรมชาติสร้างให้เกิดความสงบทางจิตใจเป็นระบบการเมืองที่มีคุณภาพเริ่มต้นจากความปกติทางจิตใจของตนเองที่ไม่หวังกอบโกยทรัพย์สินของส่วนรวมมาเป็นของตนอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อเป็นเช่นนี้การเมืองก็สามารถประสานสอดคล้องทำให้ทุกชีวิตดำรงอยู่ได้ทั้งร่างกายและจิตวิญญาณ

บรรณานุกรม

ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2529). **พระศนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2542). **ธรรมรัฐ - ธรรมราชา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระคุณฐี เมธังกูโร. (2532). **การพัฒนาสังคมในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.

พุทธทาสภิกขุ. (2550). **พระราชากำลังเพื่อความชนะอย่างสูงสุดทุกชนิด**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อรุณวิทยา.

_____. (2518). **สังคมนิยมคัมภีร์พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ : การพิมพ์พระนคร.

_____. (2548). **ธัมมิกสังคมนิยม**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุภาพใจ.

_____. (2543). **โลกพระศรีอารยอยู่แค่ปลายจุมก**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุภาพใจ.

_____. (2546). **ธรรมะกับการเมือง**. พิมพ์ครั้งที่ 2 . สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ.

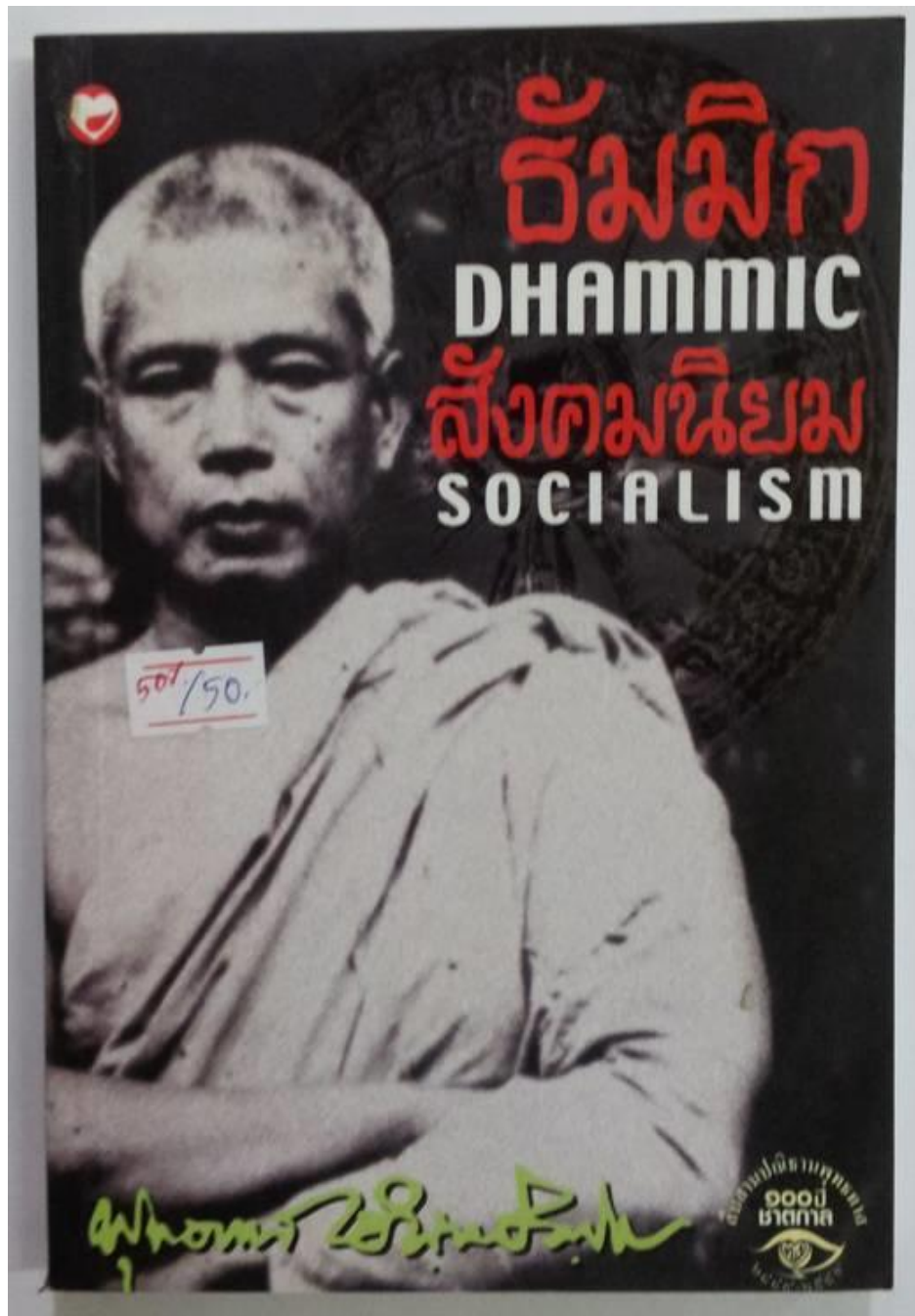
_____. (2526). **เทคนิคของการมีธรรมะ**. พิมพ์ครั้งที่ 2 . สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ.

_____. (2538). **ศีลธรรมกับมนุษยโลก**. พิมพ์ครั้งที่ 2 . สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ.

_____. (2539). **การกลับมาแห่งศีลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 2 . สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ.

วรทัศน์ วัชรวิสี. (2549). 60 ปีพระเจ้าอยู่หัวครองราชย์ 100 ปีพระพุทธศาสนาครองธรรม. กรุงเทพฯ : เจริญการพิมพ์.

อรุณ เวชสุวรรณ. (2549). ท่านพุทธทาสบุคคลสำคัญของไทยและของโลก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อรุณวิทยา.

ปกหน้าของหนังสือเรื่อง “ธรรมิกสังคมนิยม DHAMMIC SOCIALISM”
จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์สุภาพใจ บริษัท ตถา ตา พับลิเคชั่น จำกัด”